שלְכְתְחִלָּה קָתָנֵי – שאף לפני שחלצו אין להן שום תקנה ביבום כלל, אלא רק בחליצה.

עוד מקשה הגמרא: וְלֵימָא לֵיהּ רבי יוחנן לרבי יוסי בר חנינא, שטעם מה ששתיהן אסורות ביבום הוא משום גְּזֵירָה, שאם נאמר להם שקודם יחלוץ אחד לשניה ואחר כך ייבם השני את הראשונה, יש לחשוש דִּלְמָא יטעו וקָדֵים וְחָלִיץ [–ויקדים האחד לחלוץ] לְרִאשׁוֹנָה בְּרִישָׁא, ואחר כך ייבם השני את השניה, לפי שיסברו שאין חילוק בכך, והרי השניה אסורה ביבום מאחר שנאסרה בשעת נפילתה משום אחות זקוקה, ועל כן אומרים להם לחלוץ לשתיהן ולא לייבם. אבל לאחר שחלץ אחד מהם לשניה אכן מותר לאחיו לייבם את הראשונה, וכדברי רבי יוחנן.

מתרצת הגמרא: 'חולצות וְלֹא מְתַיְּבְמוֹת' קָתָנֵי במשנה, ומשמע מלשון זו דְּיֵלֵיפָא דִּין יִבּוּם הָכָא כְּלָל, ואף לאחר שחלץ האחד את השניה לא ייבם אחיו את הראשונה. על כן אמר רבי יוחנן שדין המשנה אינו מובן, ואינו יודע מי שנה דין זה.

עוד מקשה הגמרא: וְלֵימָא לֵיהּ רבי יוחנן, שטעם מה שאינן מתייבמות אינו משום איסור אחות זקוקה, אלא משום גְּזֵירָה שֶׁמָּא לאחר שייבם אחד מהם את אחת האחיות יָמוּת אחיו, ותפטר האחות השניה מחליצה משום ערות אחות אשה, וְאָסוּר לְבַטֵּל מִצְוַת יָבָמִין. ואף שאם קודם יחלוץ אחד מהם לאחת האחיות שוב אין מקום לחשש האמור, מכל מקום אסרו חכמים לאח השני לייבם את השניה, משום שחששו שאם נתיר יבום באופן זה יבואו להתירו במקום אחר גם קודם חליצה. מתרצת הגמרא: רַבִּי יוֹחָנָן לְמֵיתָה לֹא חָיֵישׁ [–אינו חושש], ועל כן פירש שטעם המשנה הוא משום איסור זיקה, ולא משום שחוששים שימות אחיו ותתבטל מצות יבמין.

מקשה הגמרא: וְלֵימָא לֵיהּ רבי יוחנן לרבי יוסי בר חנינא, שהמשנה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר הִיא, דְּאָמַר להלן (קט.), שהמגרש את אשתו והחזירה ואחר כך מת, אינה נופלת ליבום לאחיו, שכן מִכֵּיוָן שֶׁעֲמָדָה עָלָיו עָלְמָה אַחַת בְּאִיסּוּר אשת אח לאחר שגירשה אחיו נָאֲסָרָה עָלָיו עוֹלְמִית. ומשיטת רבי אלעזר מוכח, שאף כשהיתה מותרת ואחר כך נאסרה ואחר כך חזרה והותרה אינה חוזרת להיתרה, אלא נאסרת לעולם. ואם כן היה לו לרבי יוחנן להעמיד את משנתנו בשיטתו, ועל כן אסרה את הראשונה ביבום גם לאחר שהשניה חלצה, ואף על גב שעתה אינה אחות זקוקתו מכל מקום מכיון שנאסרה לאחר שנפלה השניה ליבום נאסרת לעולם. ומה שפסק להלכה שאם הותרה ונאסרה והותרה חוזרת להיתרה הראשון, הוא כשיטת חכמים (שם) החולקים על רבי אלעזר.

מתרצת הגמרא: אי אפשר להעמיד את תחילת המשנה כרבי אלעזר, מַכִּיוָן דְּסֵיפָא היא רַבִּי אֶלְעָזָר, שכן שנינו בסיפא 'רבי אלעזר אומר, בית שמאי אומרים יקיימו ובית הלל אומרים יוציאו', ומשמע שהֲרִישָׁא לְאוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר היא.

עוד מקשה הגמרא: וְנֵימָא לֵיהּ רבי יוחנן, שהמשנה מדברת באופן דְּנָפַל שתי האחיות ליבום בְּבַת אַחַת, וכגון שמתו בעליהן בבת אחת ונאסרו שתיהן מיד בשעת הנפילה משום אחות זקוקה, ומשנתנו כְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הִיא, דְּאָמַר במסכת בכורות (יז.) שֶׁאֶפְשָׁר לְצַמְצֵם ולכוין ששני דברים יקרו בבת אחת, ואם כן יתכן שימותו שני האחים בזמן אחד ממש ויפלו נשותיהם ליבום בבת אחת, ועל כן שתיהן אסורות ביבום לעולם משום ששתיהן נאסרו בשעת נפילתן משום אחות זקוקה. מתרצת הגמרא: רבי יוחנן לא העמיד את המשנה באופן זה, משום שסבר שלֹא יתכן לומר שֶׁסָּתַם לָן הַתַּנָּא כְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי שאפשר לצמצם.

עוד מקשה הגמרא: וְלֵימָא לֵיהּ רבי יוחנן, שמה שהמשנה אוסרת את שתיהן ליבום הוא באופן דְּלֹא יָדְעִינַן חֵי נָפוֹל בְּרִישָׁא – שאין אנו יודעים איזו מהן נפלה ראשונה ליבום, ועל כן כל אחת מהן אסורה ליבום אפילו לאחר חליצת אחותה, שכן אם היא השניה הלא כבר נאסרה בשעת נפילתה, ולעולם אינה ניתרת ליבום. מתרצת הגמרא: אִי הָכִי – אם מדברת המשנה באופן שלא ידוע איזו מהן נפלה ראשונה, אם כן יקשה הַיְינוּ [–מה] דְּקָתָנֵי בסיפא שאם קָדְמוּ האחים וְכָנְסוּ את האחיות יוֹצִיאוּ אותן, מדוע שניהם צריכים להוציאן. בְּשֶׁלָּמָא (ראשונה) האח שייבם [רִאשׁוֹן] את אחת האחיות צריך להוציאה, משום דַּאֲמַרִינַן לֵיהּ מַאן שַׁרֵיָא לָךְ – מי התיר לך ליבמה, הלא ודאי היא אסורה לך משום אחות זקוקה כל זמן שלא נפקעה זיקת אחותה, אֶלָּא (שניה) האח ה[שֵּׁנִי] שייבם את אחותה מדוע יוציאנה, הלא אָמַר [–יכול הוא לומר] שמא חַבְרַאי [–חברי, האח הראשון] את הַשְּׁנִיָּה יְיַבֵּם וכבר הפקיע את זיקתה, וְאָנָא את הָרִאשׁוֹנָה שכבר אינה אחות זקוקתי אני מְיַיבֵּם, והרי היא כיבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה שחוזרת להיתרה הראשון. ומכיון שאין כאן אלא ספק איסור זיקה, אין לחייבו להוציאה בדיעבד לאחר שכנסה. וַהֲיֵינוּ דְּקָאָמַר לֵיהּ רבי יוחנן לרבי יוסי בר חנינא, אֲחָיוֹת אֵינִי יוֹדֵעַ מִי שְׁנָאן.

הגמרא מקשה עוד על רבי יוחנן מהסיפא של משנתנו: תָּנַן, הָיְתָה אַחַת מֵהֶן [–משתי האחיות] אֲסוּרָה עַל הָאֶחָד באיסור עֶרְוָה של חמותו וכדומה, הרי הוא אָסוּר בָּהּ וּמוּתָּר בַּאֲחוֹתָהּ, שכן מאחר שאין חמותו נזקקת לו אין אחותה נחשבת לאחות זקוקתו, ואילו האח הַשֵּׁנִי אָסוּר בְּשֶׁתֵּיהֶן משום ששתיהן זקוקות לו, וכל אחת מהן היא אחות זקוקתו. מפרשת הגמרא את קושייתה: סָלְקָא דַּעְתִּין שהמשנה מדברת באופן דְּנָפְלָה חֲמוֹתוֹ תְּחִלָּה ליבום, וְאם כן קשה, אַמַּאי השני אסור בשתיהן, לֵיקוּ [–יעמוד] הַחָתָן – האח שהוא חתנה של הראשונה, וּלְיַיבֵּם חַד דְּאִינָהּ חֲמוֹתוֹ בְּרִישָׁא – וייבם תחילה את השניה שאינה חמותו, וְשׁוּב תֶּהֱוֵי הראשונה שהיא חֲמוֹתוֹ לְגַבֵּי אִידָךְ [–השני] כֵּיצָמָה שֶׁהוּתְּרָה וְאחר כך נֶאֱסְרָה וְאחר כך חָזְרָה וְהוּתְּרָה, שלדברי רבי יוחנן תַּתָּחוֹר לְהֱיוֹתָהּ הָרִאשׁוֹן.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַב פָּפָּא, המשנה מדברת כְּגוֹן דְּנָפְלָה חַד דְּאִינָהּ חֲמוֹתוֹ בְּרִישָׁא, ועל כן השני אסור בשתיהן, שהרי גם אם ייבם החתן את הראשונה שאינה חמותו, לא תותר השניה שהיא חמותו לאחיו, משום שבשעת נפילתה עדיין היתה אחותה זקוקה לו, ונאסרה עליו משום אחות זקוקתו.

שנינו במשנתנו: אם קדמו האחים וכנסו את האחיות, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים יְקַיְּימוּ וכו' יקיימו, ובדיעבד אינם צריכים להוציאן, ובית הלל אומרים יוציאו. הגמרא מביאה ברייתא שמפרטת את השיטות בנידון זה: תַּנְיָא, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים יְקַיְּימוּ, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים יוֹצִיאוּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, יְקַיְּימוּ. ובסמוך יבוארו דבריו. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, כָּל [–קולא] הָיָה לָהֶם לְבֵית הִלֵּל כְּדָבָר זֶה, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים יוֹצִיאוּ, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים יְקַיְּימוּ. והוא להיפך מדברי רבי אליעזר.

שואלת הגמרא: רַבִּי שִׁמְעוֹן שאומר 'יקיימו', כְּמַאן – בשיטת מי אמר כן, אִי כְּבֵית שַׁמַּאי, הלא הַיְינוּ כדברי רַבִּי אֶלְעָזָר שאמר שבית שמאי סוברים 'יקיימו', ומה הוסיף רבי שמעון על דבריו. וְאִי כְּבֵית הִלֵּל, הלא הַיְינוּ אַבָּא שָׁאוּל הסובר שלבית הלל יקיימו, ומה הוסיף על דבריו. מתרצת הגמרא: הָכִי קָאָמַר רבי שמעון, לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל בְּדָבָר זֶה, ולדברי הכל יקיימו.

שנינו במשנה: הָיְתָה אַחַת מֵהֶם כו' אסורה על האחד איסור ערוה, אסור בה ומותר באחותה. מקשה הגמרא: הָא כבר תָּנְיָא לדין זה חָדָא זִימְנָא, שהרי שנינו במשנה לעיל (כ.), אַחוֹתָהּ של הערוה בְּשָׁהִיא יְבָמָתָהּ – שהיו נשואות שתיהן לשני אחים ונפלו שתיהן ליבום לפני האח השלישי, אוֹ חוֹלֶצֶת אוֹ מִתְיַיבֶּמֶת לו, משום שאינה אחות זקוקתו, שכן רק היא זקוקה לו ולא אחותה שהיא ערוה עליו. ואם כן למה הוצרכה משנתנו לשוב ולשנות דין זה.

מתרצת הגמרא: צְרִיכָא – שתי המשניות נצרכות, משום דְּאִי אַשְׁמוּעִינַן הָתָם, הַיינו אומרים שרק שם שנפלו לפני אח אחד הותרה אחות הערוה ליבם, מִשּׁוּם דְּלֵיכָא לְמֵיגְזַר עליו מִשּׁוּם היבם השני. אֲבָל הָכָא שנפלו לפני שני אחים דְּאִיכָּא לְמֵיגְזַר על זה שאחת מהן ערוה עליו מִשּׁוּם היבם השֵׁנִי, שאם נתיר לו לייבם את אחותה יבואו להתירה גם לאחיו, אֵימָא לֹא נתיר אף לו ליבם. וְאִי אַשְׁמוּעִינַן הָכָא בשני יבמים, היינו אומרים שדווקא באופן זה התרנו לו לייבם את אחותה, מִשּׁוּם דְּאִיכָּא יבם שֵׁנִי שאסרנו לו את שתיהן ביבום, דְּקָא מוֹכַח מזה שרק כשאחת היא ערוה עליו הוא

המשך בעמוד מח

מותר באחותה, **אֲבָל הָהֵם** במשנה לעיל **דְּלֵיכָּא** יבם **שֵׁנִי** אלא אחד
בלבד, **אֵימָא לֹא** נתיר לו את אחות הערוה, שמא יבואו להתיר
אחות זקוקה ליבום בכל מקום. על כן **צְרִיכָא** לשתי המשניות, כדי
להשמיענו שאין חוששים לחששות אלו.

שנינו במשנה: היתה אחת מהאחיות אסורה על אחד מהאחים
בְּאִיסּוּר מַצְוָה [–איסור דרבנן של שניות לעריות] **כּוּ'** או באיסור
קדושה [–איסור לאו שאין בו ברת או איסור עשה], חולצת ולא
מתייבמת. מקשה הגמרא: **הָא נַמִּי תָּנְיָא** במשנה לעיל (שם),

שכן שנינו שם, יבם שיבמתו אסורה עליו **בְּאִיפּוּר** מַצָּוָה **וְאִיפּוּר** קְדוּשָּׁה, הרי היא חוֹלֶצֶת **וְלֹא** מְתַייַבֶּמֶת. מתרצת הגמרא: **הָתָם** מדברת המשנה באופן שנפלה לפניו **אִיפּוּר** מַצָּוָה לְחוּדָּהּ – שהיא עצמה חולצת ולא מתייבמת, אבל **הָכָא** במשנתנו מדובר שנפלו לפניו ליבום **אִיפּוּר** מַצָּוָה **וְגַם** אֲחוֹתָהּ, ובאה המשנה להשמיענו שאף אחותה חולצת ולא מתייבמת. **דְּתָנֵי דְּבֵי** רַבִּי **יִשְׁמָעֵאל**, לֵיקוּם [–שתעמוד] האסורה **בְּאִיפּוּר** מַצָּוָה **בְּמָקוֹם** האסורה **בְּאִיפּוּר** עֶרְוָה, **וְתִתְייַבֵּם** אחותה כמו אחותה של איסור ערוה. **קָא מַשְׁמַע לָן** שאינה מתייבמת.

מקשה הגמרא: **וְכִי** יעלה על הדעת שאחותה **תִּתְייַבֵּם**, הלא **מִבַּיִן דְּמַאוֹרַיְיתָא** האסורה באיסור מצוה **רַמְיָא קַמֵּיהּ** – נופלת לפניו ליבום, נמצא שאם ייבם את אחותה **קָא פָּגַע בַּאֲחוֹת** וְקוֹקָתוֹ, ומדוע צריכה המשנה להשמיענו זאת. מתרצת הגמרא: **סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא**, מאחר שאיסור זיקה אינו אלא מדרבנן, **מְשׁוּם מִצָּוָה** – כדי שתתקיים מצות יבום **עֲבוֹד** [–עשו] **רַבָּנָן** את איסור המצוה באיסור ערוה, ולא אסרו את אחותה באיסור אחות זקוקה, כדי שיוכל לייבמה כמצוותה. **קָא מַשְׁמַע לָן** משנתנו, שגם באיסור מצוה אסרו חכמים את אחותה משום זיקה.

שנינו במשנה: **הָיְתָה אַחַת מֵהֶן כּוּ'** אסורה על זה באיסור ערוה, והשניה אסורה על זה באיסור ערוה, האסורה לזה מותרת לזה, והאסורה לזה מותרת לזה. מקשה הגמרא: **הָא תּוּ לָמָּה לִי** – למה צריך התנא לחזור ולשנות דין זה, הלא כבר שנינו ברישא שאם אחת היבמות אסורה עליו באיסור ערוה, אחותה מותרת לו ביבום, ושני דינים אלו **הַיְינוּ הָךְ** הם. **דַּמַּה לִּי** כשרק אחת היבמות אסורה **לְחַד** [–ליבם אחד] באיסור ערוה **וּמַה לִּי** כששתיהן אסורות **לְתַרֵי** – לשני היבמים, כל אחת מהן לאח אחר. וכשם שבאופן הראשון הוא מותר באחותה, הוא הדין לאופן השני שכל אחד מהם יהיה מותר באחות ערותו. מתרצת הגמרא: **צְרִיכָא** – צריכה המשנה להשמיענו חידוש זה גם ברישא וגם בסיפא. משום **דְּאִי אִשְׁמוֹעִינַן הָתָם** ברישא, היינו אומרים שדווקא שם אחות הערוה מותרת ביבום, **מִשּׁוּם דְּאִיכָּא** אח **שֵׁנִי** ששתיהן אסורות עליו משום אחות זקוקה, **דְּמִזּה מוֹכֵחַ** שאחות זקוקה אסורה ביבום, וניכר הדבר שהתרנו לראשון ליבם אחת רק משום שאחותה ערוה עליו ואינה זקוקתו. **אֲבָל הָכָא** בסיפא **דְּלֵיכָּא** אח **שֵׁנִי** שאסור בשתיהן **דָּקָא מוֹכַח** ממנו שאחות זקוקה אסורה, שהרי אנו באים להתיר כל אחד מהיבמים באחות אחת, **אֵימָא לֹא** נתיר לאף אחד מהם ליבם כדי שלא יבואו להתיר אחות זקוקה. **וְאִי אִשְׁמוֹעִינַן הָכָא** בסיפא, היינו אומרים **דְּאַדְרַבָּה**, דווקא באופן זה הותרו ליבם, משום **דְּתַרְוַויְיהוּ מוֹכְחֵי אַהֲדָדֵי** – שכל אחת מהן מוכיחה על חבירתה, שמכך שכל אחד מהם הותר רק באחת מהיבמות מוכח שהתיתר הוא משום שאינן אחות זקוקה. **אֲבָל אִידָּךְ** [–ברישא] שרק יבם אחד מותר באחת האחיות, **לֹא** נתיר לאף אחד מהם לייבם, גזירה שמא יאמרו שאחות זקוקה מתייבמת. על כן **צְרִיכָא** המשנה להשמיענו שגם ליבם אחד וגם לשני יבמים הותרה אחות הערוה ביבום.

שנינו במשנתנו: **זוֹ הִיא שֶׁאָמְרוּ וכו'** אחותה כשהיא יבמתה או חולצת או מתייבמת.

שואלת הגמרא: **'זוֹ הִיא'** שמשמעותו שדווקא באופן זה התירו, **לְמַעוֹטֵי מַאי**. משיבה הגמרא: **לְמַעוֹטֵי** כשאחת מהאחיות אסורה **בְּאִיפּוּר מַצָּוָה לְאַח וְזֶה וְהשניה אסורה בְּאִיפּוּר מִצָּוָה לְאַח וְזֶה**, שבאופן זה שתיהן חולצות ולא מתייבמות, משום שמן התורה שתיהן זקוקות ליבום וכל אחת מהן היא אחות זקוקה.

שואלת הגמרא: **הָא תּוּ לָמָּה לִי**, הלא כבר שנינו ברישא שאחותה של איסור מצוה נחשבת אחות זקוקה ואסורה ביבום, **וְהַיְינוּ הָךְ** הוא, שכן **מַה לִּי לְחַד** – כשאחת מהן היא איסור מצוה, **וּמַה לִּי לְתַרֵי** – כשכל אחת מהאחיות אסורות על אח אחר באיסור מצוה, הלא בשני האופנים יש לה להיחשב כאחות זקוקה ולהיאסר ביבום. משיבה הגמרא: **מַהוּ דְּתֵימָא**, כששתי האחיות אסורות באיסור מצוה כל אחת על אח אחר, תיחשב השניה כאחות איסור ערוה ונתירה ביבום, **דְּכִי** [–מתני] **לֹא אַמְרִינַן אוֹסֵי** [–שנעמיד] **אִיפּוּר מַצָּוָה בְּמָקוֹם אִיפּוּר עֶרְוָה** ונחשיב את אחותה כאחות ערוה, רק **הֵיכָא דְּאִיכָּא לְמֵימַר מְשׁוּם שֵׁנִי** – במקום שיש לחוש שאם נתיר לו לייבם את האחות יבוא גם האח השני לייבם את אחותה אף שהוא אסור בשתיהן. **אֲבָל הֵיכָא** שבאנו להתיר את שני האחים באחות איסור המצוה **דְּלֵיכָּא לְמֵימַר מְשׁוּם** האח **הַשֵּׁנִי, אֵימָא לְהַאי אוֹקֵימְנָא אִיפּוּר מַצָּוָה בְּמָקוֹם אִיפּוּר עֶרְוָה** – גם לגבי אח זה נחשיב את האיסור מצוה לערוה **וְגַם לְהַאי** [–לאח השני] **[אוֹקֵימְנָא] אִיפּוּר מַצָּוָה בְּמָקוֹם אִיפּוּר עֶרְוָה, וְלֵימְמוּ** שניהם את אחות היבמה האסורה עליהם באיסור מצוה. **קָא מַשְׁמַע לָן** משנתנו, שגם באופן זה אחות איסור מצוה חולצת ולא מתייבמת.

שנינו במשנתנו: שתי אחיות שנפלו ליבום לפני שני אחים, אם היתה האחת מהן אסורה על האחד באיסור ערוה וכן השניה אסורה על השני באיסור ערוה, האסורה לזה מותרת לזה, והאסורה לזה מותרת לזה. הגמרא דנה על אלו עריות נאמר דין זה: **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְכֵן תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא** בברייתא, **בְּכוּלָּן** – בכל חמש עשרה העריות השנויות בתחילת המסכת (ב.), **אֲנִי קוֹרֵא בָּהֶן** את דין המשנה, **הָאֲסוּרָה לְאַח זֶה מוּתֶּרֶת לְאַח זֶה, וְהָאסורה לזה מותרת לזה, וְזוֹ הִיא שאמרו, אֲחוֹתָהּ** של ערוה **כְּשֶׁהִיא** גם **יְבִמְתָּהּ** [–גיסתה], **אוֹ חוֹלֶצֶת אוֹ מִתְייַבֶּמֶת.**

הגמרא מביאה את שיטת רב יהודה בפירוש דברי רב ורבי חייא: **וְרַב יְהוּדָה מְתַרְגֵּם** [–מפרש] בדברי רב ורבי חייא, שדין המשנה נאמר רק בתשע העריות השנויות שם **מֻחָמוֹתוֹ וְאֵילָךְ, אֲבָל שִׁיתָּא בָּבֵי דְּרֵישָׁא** – העריות השנויות בששת הבבות הראשונות, שהן בתו, ובת בתו, ובת בנו, ובת אשתו, ובת בתה, ובת בנה, **לֹא** נכללות בכלל 'האסורה לזה מותרת לזה והאסורה לזה מותרת לזה'. **מַאי טַעְמָא, כֵּיוָן דְּכִתּוּ בְּאוֹנָסִין הוּא דְּמַשְׁכַּחַת לָהּ** – רק בבתו שנולדה לו מאנוסתו יתכן ששתי אחיות שנפלו ליבום יהיו בנות של שני היבמים. וכגון שאנס ראובן את שרה וילדה לו את רחל, ואחר כך אנס שמעון את שרה וילדה לו את לאה, ונמצא שרחל בת ראובן ולאה בת שמעון הן אחיות מן האם. אבל בְּבתו מן הַנִּשּׂוּאִין **לֹא מַשְׁכַּחַת לָהּ** שיהיו רחל בת ראובן ולאה בת שמעון אחיות מן האם, שכן לאחר שנשא ראובן את שרה שוב לא יתכן שתנשא לשמעון, שכן אין קידושין תופסים באשת אח אף לאחר שגירשה אחיו. והרי המשנה בְּקרובות מן הַנִּשּׂוּאִין קָמַיְירִי, אבל בְּקרובות מן הָאוֹנָסִין **לֹא קָא** מַיְירִי, ומשום כן לא יתכן להעמיד את הכלל של 'האסורה לזה מותרת לזה' בערות בתו.

הגמרא מביאה שיטה אחרת בביאור דברי רב ורבי חייא: **וְאַבַּיֵי מְתַרְגֵּם** [–מפרש] בדברי רב ורבי חייא, שיש להעמיד את דין משנתנו **אַף** בבתו (**בָּאָה**) **מֵאָנוּסָתוֹ**, שכן **מִכֵּיוָן דְּאִשְׁכּוּחֵי מַשְׁכַּחַת** [–שמצינו] **לָהּ** לדין זה בערות בתו באופן כל שהוא, **אִי בָּעֵיָא בְּאוֹנָסִין תֵּיהֲוֵי** – אם צריך להעמידו בערוה שנולדה מאנוסתו נעמידו באופן זה, **וְאִי בָּעֵיָא בְּנִשּׂוּאִין תֵּהֲוֵי** – ואם צריך להעמידו בערוה שעל ידי נישואין, נעמידו באופן זה. **אֲבָל** ערות **אֵשֶׁת אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה בָּעוֹלָמוֹ, לֹא** נכללת בדין המשנה 'האסורה לזה מותרת לזה והאסורה לזה מותרת לזה', **מִכֵּיוָן דְּרַבִּי אֲלִיבָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן הוּא דְּמַשְׁכַּחַת לָהּ** [–מצינו] אפשרות זו של 'אסורה לזה מותרת לזה ואסורה לזה מותרת לזה'. שכן לשיטתו לא נאסרה אשת אח שלא היה בעולמו אלא אם כן נולד אח זה קודם שייבמה האח שהיה בעולמו, אבל אם ייבמה האח השני ורק אחר כך נולד השלישי, ואחר כך מת השני בלא בנים הרי היא מתייבמת לו. ולשיטתו יתכן דין אחיות באשת אח שלא היה בעולמו, כגון שהיו ראובן שמעון לוי ויהודה אחים, ורחל ולאה אחיות. ונשא ראובן את רחל, ושמעון נשא את לאה. ומת ראובן בלא בנים, ונפלה רחל לפני אחיו ליבום, ואחר כך נולד אחיהם יששכר, ומצא את רחל אשת ראובן אסורה עליו משום אשת אחיו שלא היה בעולמו. ואחר כך ייבם לוי את רחל אשת ראובן, ומת שמעון בלא בנים, ונפלה לאה לפני אחיו ליבום. ואחר כך נולד זבולון אחיהם ומצא את לאה אשת שמעון אסורה עליו משום אשת אחיו שלא היה בעולמו.

המשך בעמוד קטו

ואחר כך ייבם יהודה את לאה אשת שמעון, ומתו גם לוי ויהודה בלי בנים, ונפלו נשיהם ליבום לפני יששכר וזבולון [ציור ב]. שלשיטת רבי שמעון רחל האסורה ליששכר משום שהיתה אשת ראובן שלא היה בעולמו של יששכר, מותרת לזבולון שנולד אחרי שנתייבמה ללוי, ואינה אחות זקוקתו מכיון שלאה אחותה אינה זקוקה לו. ואילו לאה האסורה לזבולון משום שהיתה אשת שמעון שלא היה בעולמו של זבולון, מותרת ליששכר שהיה בעולמו של שמעון, ואינה אחות זקוקתו מכיון שרחל אחותה אינה זקוקה לו. אבל **אֲלִיבָּא דְּרַבָּנָן לֹא מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ** אפשרות זו, שכן לשיטתם גם ביבם ולבסוף נולד ישנו איסור אשת אחיו שלא היה בעולמו, ואם כן רחל אשת ראובן אסורה גם לזבולון כיון שלא היה בעולמו של ראובן המת, ולא מועיל מה שמצאה בהיתר. על כן אין להעמיד את המשנה בערות אשת אח שלא היה בעולמו, משום **שִׁבְּלוּגְתָּא לֹא קָמַיְירֵי**.

הגמרא מביאה שיטה אחרת בביאור דברי רב ורבי חייא: **וְרַב סָפְרָא מְתַרְגֵּם** את דברי רב ורבי חייא, שדין האחיות האמור במשנתנו מדבר **אַף** בערות **אֵשֶׁת אָחִיו שֶׁלֹּא הָיָה בְּעוֹלָמוֹ**, ומשום **דְּמַשְׁכַּחַתְּ לָהּ** דין זה **בְּשִׁיתָּא** [–בששה] **אַחַ**, **וְאִלֵּיבָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** כמבואר לעיל. **וְסֵימָנָךְ** – סימן האופן שדיברה בו המשנה הוא, **מֵת נוֹלַד וְיֵיבֶם מֵת נוֹלַד וְיֵיבֶם. שְׁרָאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן הָיוּ נְשׂוּאִין לְשָׁתֵּי נשים שהן אֲחָיוֹת, וְלֵוִי וִיהוּדָה אחיהם הָיוּ נְשׂוּאִין לְשָׁתֵּי נשים נָכְרִיּוֹת** [–שאינן אחיות], **וּמֵת רְאוּבֵן** ולאחר מכן **נוֹלַד** אחיו **יִשָּׂשכָר**, **וְאחר כך יִבֵּם לֵוִי** את אשת ראובן, **ואחר כך מֵת שִׁמְעוֹן**, ולאחר מכן **נוֹלַד זְבוּלֻן**, **וְאחר כך יִבֵּם יְהוּדָה** את אשת שמעון, **וּמֵתוּ לֵוִי וִיהוּדָה בְּלֹא בָּנִים**, **וְנָפְלוּ לָהֶם נשותיהן ליבום קָמֵי יִשָּׂשכָר וּזְבוּלֻן**. שבאופן זה **הָאֲסוּרָה לָזֶה מוּתֶּרֶת לָזֶה וְהָאֲסוּרָה לָזֶה מוּתֶּרֶת לָזֶה, וַאֲחוֹתָהּ שֶׁהִיא יְבִמְתָּהּ** או חולצת או מתייבמת, כמבואר לעיל.

מקשה הגמרא על רב ספרא: **לָמָּה לִי** לומר שמדובר בששה אחים **וְייֵבֶם יְהוּדָה** את לאה אשת שמעון לאחר לידת זבולון, הרי גם בחמישה אחים **וּבְלֹא שְׁייֵבֶם יְהוּדָה** את לאה **נַמִּי מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ** שתהיה האסורה לזה מותרת לזה. שהרי יששכר אסור ברחל אשת לוי משום שהיתה קודם לכן אשת ראובן שלא היה בעולמו, ומותר בלאה אשת שמעון משום שהיה בעולמו, ואילו זבולון אסור בלאה אשת שמעון משום שלא היה בעולמו, ומותר ברחל אשת לוי משום שנולד לאחר שייבמה לוי.

מתרצת הגמרא: רב ספרא נקט אופן של ששה אחים **מְשׁוּם** שרצה להעמיד את הכלל של 'האסורה לזה מותרת לזה' גם **בְּצָרָה**. וכגון שהיו שרה ורבקה אחיות, ונשא לוי את שרה ויהודה נשא את רבקה, ולאחר שמת ראובן נולד יששכר, ויבם לוי את רחל אשת ראובן, ואחר כך מת שמעון ונולד זבולון, וייבם יהודה את לאה אשת שמעון, ומתו לוי ויהודה בלא בנים ונפלו שרה ורבקה לפני יששכר וזבולון [ציור ד], שרה אשת לוי אסורה ליששכר משום שהיא צרת רחל האסורה עליו באיסור אשת אח שלא היה בעולמו ומותרת לזבולון שנולד לאחר שהתייבמה רחל ללוי, ואילו אחותה רבקה אסורה לזבולון משום שהיא צרת לאה האסורה עליו ומותרת ליששכר שנולד בחיי שמעון.

מקשה הגמרא: **הָא תִּינַח צָרָה** – אמנם ניתן להעמיד את דין האחיות האמור במשנתנו בצרת אשת אח שלא היה בעולמו, אבל **בְּצָרָה דְּצָרָה** של אשת אח שלא היה בעולמו, שגם היא הוזכרה במשנה שבתחילת המסכת בכלל העריות האסורות ליבום, **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – איך ניתן להעמיד בה את הדין האמור.

מתרצת הגמרא: דין זה מתקיים אף בצרת צרה, **וּבְגוֹן הַהֲדַר וְיַבְמִינָהוּ נַמֵּי** [–שאחר כך ייבמו גם] **גָּד וְאָשֵׁר** את הנשים האחרות של לוי ויהודה, והיו לגד ואשר נשים נוספות שהיו אחיות, ומתו גד ואשר, ונפלו נשותיהם ליבום לפני יששכר וזבולון. נמצא שהנשים האחרות של גד ואשר הן צרות צרותיהן של נשות ראובן ושמעון [ציור ה]. על כן אשתו של גד שיבם את אשת יהודה אסורה לזבולון משום צרת דצרת אשת אחיו שמעון שלא היה בעולמו, וכן אשתו של אשר אסורה ליששכר משום צרת דצרת אשת אחיו ראובן שלא היה בעולמו.

משנה

שְׁלֹשָׁה אַחִין שהיו שְׁנַיִם מֵהֶן נְשׂוּאִין לִשְׁתֵּי אֲחָיוֹת, אוֹ שהיו שנים מהם נשואים **לְאִשָּׁה וּבְתָּהּ, אוֹ** שהיו נשואים **לְאִשָּׁה וּבַת בִּתָּהּ, אוֹ** שהיו נשואים **לְאִשָּׁה וּבַת בְּנָהּ**, ומתו האחים הנשואים בלא בנים, **הֲרֵי נשותיהן אֵלּוּ חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְייַבְּמוֹת** לאח השלישי, משום ששתיהן זקוקות לו, ונמצא שכל אחת מהן אסורה עליו משום שהיא קרובת זקוקתו. ומכל מקום הן חייבות בחליצה משום שאינן בערוה גמורה הנפטרת גם מחליצה. **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר** אותן לגמרי בין מחליצה ובין מיבום, וטעמו יבואר בגמרא.

ואם **הָיְתָה אַחַת מֵהֶן אֲסוּרָה עָלָיו** – על האח השלישי **בְּאִיסּוּר עֶרְוָה, הרי הוא אָסוּר בָּהּ** [–בערוה] **וּמוּתָּר בַּאֲחוֹתָהּ**, שכן מאחר שהערוה אינה זקוקה לו אין זו אחות זקוקתו. אבל אם היתה אחת מהן אסורה עליו **בְּאִיסּוּר מִצְוָה** [–איסור דרבנן] של שניות לערירות, **אוֹ בְּאִיסּוּר קְרוּשָׁה** [–איסור לאוין ועשין], גם היא וגם אחותה **חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְייַבְּמוֹת**, שכן מאחר שגם הן חייבות בחליצה נמצא שקרובותיהן הן קרובות זקוקתו.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא שמפרשת את טעמו של רבי שמעון במשנתנו: **תַּנְיָא**, נפלו לפנינו ליבום שתי אחיות, **רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר בְּשִׁשְּׁתֵּיהֶן מִן הַחֲלִיצָה וּמִן הַייִבּוּם**, משום **שֶׁנֶּאֱמַר** (ויקרא יח יח) **'וְאִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח לִצְרֹר'**, ודורש רבי שמעון, **שִׁבְּשָׁעָה שֶׁנַּעֲשׂוּ** האחיות **צָרוֹת זוֹ לָזוֹ** בזיקה על ידי שנופלות שתיהן ליבום לפני יבם אחד, **לֹא יָבֹא לְךָ לִיקּוֹחִין אֲפִילּוּ בְּאַחַת מֵהֶן**, ומאחר שפטרה אותן התורה מיבום, הרי הן חוזרות להיאסר ככל אשת אח שלא במקום מצות יבום.

שנינו במשנה: **הָיְתָה אַחַת מֵהֶן כו'** אסורה עליו באיסור ערוה, אסור בה ומותר באחותה. מקשה הגמרא: **הָא תּוּ לָמָּה לִי**, הרי כבר שנינו דין זה במשנה הקודמת, **וְהֵיינוּ הַךְ** הוא. מתרצת הגמרא: **לְרַבִּי שִׁמְעוֹן אִיצְטְרִיךְ** לשנות דין זה, משום **דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא, הוֹאִיל וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁתֵּי אֲחָיוֹת לֹא חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְייַבְּמוֹת** מן התורה, יש לְגַזּוֹר גם באחות ערוה שלא תתייבם, **מִשּׁוּם** שאם נתירנה, יבואו ליבם **בִּשְׁתֵּי אֲחָיוֹת דְּעָלְמָא** שנפלו ליבום גם כשאף אחת מהן אינה ערוה על היבם. **קָמַשְׁמַע לָן** משנתנו, שגם לרבי שמעון מותר ליבם אחות ערוה.

שנינו במשנה: היתה אחת מהן אסורה על היבם **בְּאִיסּוּר מִצְוָה כו'** או איסור קדושה, שתיהן חולצות ולא מתייבמות.